

LUAN
QAFEZEZI

BIBLIOTEKA
SHTETIT

SH-3L
216.

**Në brigjet
e Semanit**

NOVELË

814.52
216.

Luan Qafëzezi

NË BRIGJET E SEMANIT

Novelë

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

Maj i vitit 1952.

Nëntoger Telo Bani, nuk i shijoi ato ditë pranvere. Pas aq vjetëve me rrobën ushtarake në trup i kishte ardhur urdhri i daljes në lirim. Nuk e kishte pritur dhe aq mirë atë urdhër, me gjithë mallin që kishte për vendin e tij të vogëlisë. Koha e luftës e pastaj ndeshjet me armiqtë buzë kufijve të atdheut e kishin lidhur ngushtë me ushtrinë.

Po urdhri ishte urdhër. Partia, në këtë periudhë kur shtronte çështjen e kolektivizimit të fushave, kishte nevojë për kuadro të luftës e të revolucionit që t'i qëndronin në krye kësaj beteje të vështirë. Dhe ja, më në fund, ai arriti në Ilirasin e tij të vogël, ku çdo pëllëmbë tokë ruante një kujtim të afërt ose të largët për të. Po vargu i kujtimeve s'kishte të mbaruar! Eh, sa herë ishte endur e kishte bredhur këmbëzbathur e barkunfir fushave e livadheve duke ruajtur bagëtitë e të zot, e sa herë kishte luajtur e ishte prehur shkurreve e korijsheve me moshatarët e vet! E, me gjithë urinë e varfërinë e asaj kohe, ato lëndina, shkurre e korijshe fshihnin në vetvete diçka të ëmbël e të shtrënjtë për të. Duke i kundruar iu përtërinë tërë ato ditë me dliresinë e pafajësinë e tyre të vogëlisë.

E ja edhe gjoli që mbahej në gojë për thellësinë e kthjelltësinë e tij. Pak më tej shtrati i një lumi të

vdekur, si e quanin vendasit, e pastaj, Semani, që si gjithnjë, i qetë e i heshtur, gjarpëronte përmes fushave të gjëra të Myzeqesë. Atje dikur lahej verës. I kundroi të gjitha me radhë e pastaj, në fund të atij vargu kujtimesh, midis shokëve të tij, Hysni Gremi erdhi e i mbeti ndër sy i gjallë...

*

* *

Qenë të zjarrta ato ditët e korrikut të 43-së, kur Telo Bani dhe Hysni Gremi dolën partizanë. I pari sapo kishte shkelur në të gjashtëmbëdhjetat, kurse i dyti ende s'i kishte mbushur të tetëmbëdhjetë vjetët.

Ashtu siç e kishin vendosur, ashtu edhe bënë: të pandarë në fshat e në bangat e shkollës fillore e prapë bashkë po niseshin atje ku këndoheshin këngët që të ndiznin zemrën zjarr.

— Hysni, ki mendjen, të keqen nëna! — i pëshpëriti e ëma duke e shtrënguar në krahë.

— U kthefsh me nder, bir! — i tha edhe i ati duke e puthur në ballë.

Pastaj:

— Hysni, Hysni, — u dëgjua zëri i të vëllait duke iu derdhur në krahë.

Ai e përqafoi.

— Ceno, — i tha, — ki kujdes, t'i bëhesh krah shtëpisë dhe babait! Tani veç teje . . . Pastaj, duke e rrëmbyer ndër krahë e puthi fort Vitën e vogël, që ende s'i kishte mbushur të nëntë vjetët.

Në këtë çast një zë u ndie në afërsi të oborrit:

— Niko, mos i bëj për të qarë xha Sharen dhe nënë Dilën!

— Eh, djall, o Telo! Ti kurrë s'ke për të hequr dorë nga shakatë! — tha plaku duke i dhënë zemër vetes e duke e shikuar me dashuri djaloshin që posa kishte dhënë ballë.

— Erdha, xha Share, erdha për tu dhënë zemër! Sa për Nikon, mos ia kini merakun! Në male do ta kem vetë kujdes, — dhe buzagas pas kësaj shakaje i mori dorën nënë Dilës e ajo si Hysniun e përqafoi dhe e puthi në të dyja faqet. Ashtu bëri pas së shoqes edhe Share Gremi.

— Mirë! — tha djali së fundi, — ju më puthët si më të mëdhenj, tani më erdhi radha mua! — dhe duke qeshur përqafoi e puthi Cenon e pastaj edhe Vitën, duke e ngritur lart e duke e shtrënguar fort midis krahëve të tij.

Kjo qe e gjitha. Pastaj të dy shokët u nisën dhe, nëna, babai, Cenoja e Vita i ndoqën me sy gjersa u zhdukën te kthesa e fundit, në të dalë të atij fshati të vogël.

Kishin kaluar disa muaj që nga korriku i 43-së. Italia fashiste kishte kapitulluar, kurse pushtuesit e rinj, nazistët gjermanë, duke hedhur në luftim divizione të tëra, kishin shpërthyer në mbarë vendin një ofensivë të egër e të paparë. Në një nga ato ditë batalioni ku bënë pjesë të dy shokët, i gjetur midis zjarresh, ishte vënë në gjendje të vështirë.

— Telo — i tha Hysniu. — Unë po shpejtoj për ta zënë atë çukë. Ndryshe, po ta arrijnë ata më parë, dara e rrethimit do të na mbyllet plotësisht! — dhe, pa pritur përgjigjen e shokut, Hysni Gremi shpejtoi

dhe duke e kapur majën hapi zjarr mbi atë mori ushtarësh të armikut që vërshonin duke thirrur. Në çast thirrjet pushuan e pastaj, edhe ai vërshimi i tyre u ndal:

— Të lumtë, Niko Gremi, të lumtë! — thirri komisari duke e vërejtur që tej partizanin që u ishte bërë krah shokëve në këtë çast të vështirë. Pastaj, pa humbur minutën, Stavri Kondakçiu dha urdhër që batalioni të çante përmes grykës së hapur nga Niko Gremi e të vendosej në pozicione të reja luftimi.

Pas këtij veprimi gjendja ndryshoi mjaft, me gjithë shpërpjesëtimin e madh të forcave midis të dy palëve kundërshtare.

Dhe ashtu lufta vazhdoi orë të tëra. Herë në distanca të afërta e herë-herë edhe me kacafytje e ndeshje trup me trup.

— Dreqi e mori! S'kanë të sosur ujqit! — i tha Telos një nga shokët që po shtinte përkrah tij.

— Po. S'kanë të sosur! — ia bëri ai me gjysmë zëri, pa e larguar nga sytë Hysni Gremin, që tani në shesh të luftimit po përfytej me një prusian dy pëllëmbë më të gjatë se vetja. U shtang për një çast kur i pa të rrokulliseshin për tokë duke goditur mbi njeri-tjetrin e, pastaj, prusianin tek nxori «parabelin». U ngjeth! Arma shkrepëtiu dy herë, pastaj i huaji e hodhi révolverin që iu bllokua e duke kërcyer mbi të plagosurin u mundua t'ia shembte kokën për tokë. Hysni Gremi u përpoq të qëndronte. Dhe s'e dinte që përmes asaj fushe të përgjakur, duke shkelur mbi vdekjen, Telo Bani i shkonte në ndihmë shokëve të plagosur.

— Niko! Më ke pranë! — i tha dhe, pa e zgjatur, e qëlloi me kondakun e pushkës prusianin e gjatë. Ai klithi dhe, duke e lëshuar partizanin e plagosur, u

mundua të ngrihej në këmbë. Por, i marramendur, tek bëri të çohet, ra. Nga koka një llavë gjaku i mori fytyrën.

— Na edhe një! — tha partizani dhe shtiu me pushkë mbi të.

— Telo, — i tha Hysniu, duke e parë kundërshtarin të shtrirë, — s'do ta harroj kurrë këtë që bëre për mua, — dhe u mundua t'i buzëqeshte.

Tjetri, i zbetë, i pa plagët që kishte marrë.

— Çohu! — i tha me dhembje. — Çohu të largohemi që këtej... Siç e sheh, jemi shumë thellë...

Hysniu provoi të ngrihej, po nuk mundi.

— S'mundkam! — tha. — Nuk mundkam, Telo. Së paku largohu ti, të lutem!

— Pse flet kot? — e qortoi shoku dhe duke u ulur e hodhi mbi shpinë dhe filloi të zvarritej ngadalë.

— Telo! — tha Hysniu kur arritën matanë — si thua? Po të mos kishte ngjarë kjo që ngjau, ndofta kurrë s'do të ishim ndarë... Sidoqoftë ti e di përse rashë unë. Thuaj nënës të mos më qajë! Ajo ka Cenon e Vitën në këmbë time. Ajo të ka ty e të gjithë shokët e mi, që janë aq shumë...

— Pse flet kështu? — tha me zë të dridhur Teloja dhe ndjeu një si lak ta shtrëngonte në fyt.

— Nejse... edhe një porosi: Tregoju babait dhe Cenos se si rashë. Por jo Vitës së vogël. Atë vetëm përqafoje edhe një herë nga unë.

— Hysni! — e qortoi rishmëz tjetri i pikëlluar.

Ai e dëgjoi si nëpër gjumë, pastaj koka iu var e sytë iu mbyllën përgjithmonë.

Kështu ngjau. Në mbarim të luftimit trupi i tij u varros me nderime dhe shokët me komisarin e komandantin në krye shtinë për kujtimin e të rënit. Edhe Telo Bani shtiu si të tjerët.

Në mbrëmje ai u hoq mënjanë dhe i shkroi një letër të atit të Niko Gremit.

Të nesërmen forcat partizane vazhduan të msynin mbi pushtuesit dhe Telo Bani asnjëherë s'e harroi shokun e tij të fëmijnisë.

Shpesh i dukej sikur e shihte të gjallë, duke luftuar kundër asaj morie të madhe gjermanësh, sikur akoma me automatikun në duar shtinte e thërriste:

«Kaput Hitler! Përpara, përpara, shokë!»

Dhe ashtu, sa më shumë bënin përpara gjatë luftimeve, aq më shumë i dukej sikur i përgjigjej asaj thirrjes së njohur: «Kaput Hitler! Përpara, përpara, shokë!» që s'kishte për ta harruar kurrëndonjëherë.

Dhe vërtet, ai ashtu bëri, gjer në ditën e fundit të çlirimit të atdheut.

*   *

Atë mbrëmje maji të vitit 1952 shtëpia e Telo Banit u mbush plot e përplot me njerëz. E gëzuar, nënë Esmaja priti e përcolli miq e farefis. Të fundit mbetën familja e Share Gremit. Telos, sado që ishte i lodhur nga udha, ia kishte ënda të fjalosej e të çmallej me ata njerëz aq të mirë, që e kishin dashur aq shumë e që shpesh në letra e biseda e quanin si Hysniun.

Dhe me të drejtë. Një botë e tërë kujtimesh e lidhte me këtë familje. Veçse, si për çudi, duke i parë një nga një, i dukej sikur s'ishin më ata që kishte lënë, sikur diçka e papritur e kishte ndryshuar secilin prej tyre. Nënë Dilja dhe xha Sharja kishin filluar disi të zbardheshin. Cenoja qe bërë burrë, kurse Vita, dikur e vogël, qe rritur e zbukuruar aq shumë,

sa që atij atë natë i kishin mbetur sytë tek ajo! Ai e kishte takuar edhe dy vjet më parë, kur kishte ardhur për pushime, pa ndryshe i qe dukur atëherë.

Tani me atë shtat të hedhur e të drejtë, me atë fytyrë të bardhë e më ngjyrë trëndafilie, me ata sy gjithnjë të qeshur e xixëllues, që të kujtonin qiellin plot yje në netët e ndritshme të verës, kishte diçka krejt të veçantë.

E vështronte dhe përherë e më e shumë ia kishte ënda ta sodiste.

Kështu, të ulur pranë e pranë, ata biseduan gjer vonë atë natë. Po Telo Bani s'i ndjeu ato orë. Diçka e panjohur ia kishte pushtuar zemrën këtë radhë.

Edhe kur ikën mysafirët, fytyra e ëmbël e Vita Gremit përsëri i mbeti ndër sy.

— «Çudi! — tha me vete, — ç'po ndodh me mua sonte kështu? Përse s'më hiqet nga sytë ajo?»

Po as ai vetë s'dinte si të përgjigjej. Veçse një gjë ishte e vërtetë, se gjumi s'po e merrte e mendja, sado që mendohej ta largonte, prapë i shkonte e i mbetej tek ajo.

— «Ja, u bëra 25 vjeç, — tha më së fundi, — e kjo s'di të më ketë ndodhur ndonjëherë!» Dhe ashtu e kaloi atë natë. Sytë vezullues të vajzës s'iu ndanë gjer në agim.

Vetëm kur drita ishte duke mbuluar dhenë e zuri gjumi.

*
*   *
*

Ishte në të afruar mesdita kur Telo Bani shkeli në oborrin e shtëpisë së Share Gremit. Plaku i gëzuar doli dhe e priti, e ashtu, si të ishte i biri, e përqafoi

dhe e puthi me mall. Pastaj, duke i vënë të dyja duart mbi supe, e shikoi drejt e i tha:

— Të më vish përditë, Telo, si atëherë kur loznit me Hysniun. Ti e di, unë me ty nxjerr mallin e tij.

Edhe nënë Dilja duke e puthur i tha po ato fjalë. Veçse ndërsa i shoqi u përmbajt, asaj iu përplotën sytë. Pastaj edhe Vita:

— Po, po, Telo, — i tha — duhet të na vish përherë...

*

* * *

Kështu kaloi ajo ditë e udha e Telo Banit në atë shtëpi mbeti e hapur, ashtu siç kishte qenë edhe dikur në vitet e fëmijnisë e të rinisë së tij.

Po edhe në shtëpi të Gremëve, mbrëmjes, kur binte ndonjëherë fjala, ata flisnin me dashuri për oficerin e liruar. Në mënyrë të veçantë plaku. Atij i pëlqente qëndrimi dhe urtia e këtij djali të ri.

— Njëzet e pesë ka, — thoshte shpeshherë, — po gjykon sikur t'i ketë kaluar të pesëdhjetat.

Dhe me këto mendime në kokë, Share Gremi sa herë që të kishte ndonjë hall, do ta thërriste e do ta shkoqiste me të.

— Si thua, Telo?

Djali mendohej e pastaj u përgjigjej ngadalë e me kujdes pyetjeve të bëra. Ndonjëherë, kur s'ishte i sigurt për ndonjë çështje, i thoshte:

— Do të pyes e do t'ju përgjigjem më vonë, xha Share.

— Mirë, bir! — ia kthente plaku i kënaqur nga ky qëndrim i urtë i tij.